

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญเพราะสาเหตุที่วามนุษย์เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติหากเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความรอบรู้ มีความเข้าใจ มีทักษะในการทำงานสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลประหยัดคุ้มค่าและมีประโยชน์สูงสุดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เป็นแผนยุทธศาสตร์ในระยะปานกลางที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว จะมุ่งบรรลุเป้าหมายในระยะ 5 ปีที่จะสามารถต่อยอดในระยะต่อไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 โดยยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 ฉบับปรับปรุงแก้ไข ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่าทุกคนที่มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือเรื่อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ 5) ทั้งนี้การจัดการกระบวนการเรียน ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาอีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553, หน้า 5)

การพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนแล้ว การป้องกันการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกันเป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ก็เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคนโดยเฉพาะบุคลากร ครูทุกคน ในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งดงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป (กรมสุขภาพจิต, 2554, หน้า 11)

ภารกิจของครูนอกจากต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้รู้หนังสือแล้ว ยังต้องเป็นผู้คอยสอดส่องดูแลทุกข์สุขเอาใจใส่ผู้เรียนทุกด้านทั้งในและนอกเวลาเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งตามธรรมชาติบุคคลจะมีความแตกต่างกันทั้งด้านความถนัดความสนใจ ความต้องการ หากครูสามารถจำแนกความแตกต่างได้เพื่อหาวิธีการจัดการเรียนรู้ หรือช่วยเหลือพัฒนาให้สอดคล้องหรือเหมาะสมกับความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้จะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความช่วยเหลือพัฒนาให้มีคุณลักษณะข้างต้น ดังนั้น ครูจึงต้องมีเทคนิค เครื่องมือ และวิธีการในการรู้จักผู้เรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี จึงสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือช่วยเหลือพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 52) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้พัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีศักยภาพ ที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ซึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพ ของผู้เรียน โดยตรงแล้วยังจำเป็นต้องคำนึงถึงถึงกลไกและสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุน ให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพื่อเตรียมคนให้มีคุณภาพ สามารถคิด วิเคราะห์ ป้องกัน และแก้ปัญหา ที่อาจจะเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557, หน้า 3)

ตามหลักเกณฑ์และวิธีการเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา (2552, หน้า 5) สรุปผลตามข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ 2 (2552-2561) พบว่า การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ได้มาตรฐานถึงร้อยละ 65 แม้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการศึกษาจะเพิ่มขึ้น แต่มีสัดส่วนที่น้อยมากสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพมาตรฐานที่ มีความจำเป็นต้องศึกษาสร้างความรู้ใหม่ ๆ ออกมาช่วยกันพัฒนาดูแลเด็กและเยาวชนไทย ทั้งในปัจจุบันและอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 5) วิเคราะห์ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการที่เด็กและเยาวชนประพฤติดนไม่เหมาะสม ประกอบด้วยปัจจัยจากสภาพครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ชุมชนและสังคม รวมทั้งปัจจัย ที่เกิดจากตัวนักเรียนเอง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการบริหารการศึกษา ความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน อวยชัย ศรีตระกูล (2553, หน้า 64) นำเสนอ สภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า การดำเนินงานยังขาดความร่วมมือจากครูในโรงเรียน อย่างจริงจัง ครูที่ปรึกษาขาดความรู้ความเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทิศทาง เดียวกัน เพราะยังคิดว่าเป็นหน้าที่ของ ครูแนะแนว จากการวิเคราะห์การดำเนินงานของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถดำเนินการให้มีประสิทธิภาพได้ นอกจากนี้การเฝ้าระวัง การประสานงาน การติดตามและประเมินผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังขาดความ ต่อเนื่อง (นิตยา คะเนนิล 2559, หน้า 349-350)

โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) จังหวัดนครพนม เป็นโรงเรียน ขยายโอกาส เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2561 มีนักเรียนจำนวน 460 คน ครู จำนวน 20 คน การจัดการเรียนการสอนได้คำนึงถึงคุณภาพ

ของผู้เรียนโดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 คือ การจัดระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม นักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (โรงเรียนบ้านท่าค้อ, 2561, หน้า 1)

จากผลการติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน บ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) ปีการศึกษา 2559 พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับการ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการดำเนินงานยังไม่เป็นระบบ ขาดความต่อเนื่อง ไม่ถูกต้องตามกระบวนการขั้นตอน ทั้งนี้เนื่องจากครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาขาดความรู้ ความตระหนักของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทำให้การดำเนินงานที่ผ่านมาไม่ประสบ ผลสำเร็จ ทำให้นักเรียนจำนวนมากมีปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ต้องได้รับการ ปรับปรุงแก้ไขโดยด่วน ทั้งการหนีเรียน มาสาย การแต่งกายที่ไม่ถูกต้อง) ผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่ เป็นครูที่ปรึกษานักเรียนและเป็นคณะกรรมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกิดความตระหนักในหน้าที่ดังกล่าวจึงได้ทำการวิจัยร่วมกับบุคลากรครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) จังหวัดนครพนม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็น กระบวนการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เป็นอย่างไร
2. ทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 เป็นอย่างไร
3. ผลการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน บ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีและสำคัญในครูและนักเรียนอย่างไรบ้าง

ความมุ่งหมายการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครพนม เขต 1
2. เพื่อศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครพนม เขต 1 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครูและนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

- 1.1 เป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1
- 1.2 เป็นการวิจัยที่จะทำให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

2. ด้านการประยุกต์ใช้

- 2.1 ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ไปเป็นข้อเสนอแนะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานในหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของตนเองได้

2.2 ผู้สนใจสามารถศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 21 คน ประกอบด้วย
 - 1.1 ผู้วิจัย คือ ครูที่ปรึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน
 - 1.2 ครูที่ปรึกษา จำนวน 20 คน จำแนกเป็น
 - 1.2.1 ครูที่ปรึกษาที่รับผิดชอบงานระบบช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) จำนวน 14 คน
 - 1.2.2 ครูที่ปรึกษาที่ไม่ได้รับผิดชอบงานระบบช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) จำนวน 6 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

- กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 45 คน ประกอบด้วย
- 2.1 คณะกรรมการนักเรียน จำนวน 20 คน ได้แก่ ตัวแทนนักเรียนระดับประถมศึกษา ตัวแทนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 2.2 ผู้บริหารโรงเรียน / รองผู้บริหารโรงเรียน 3 คน
 - 2.3 หัวหน้าฝ่ายวิชาการ/ รองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 3 คน
 - 2.3 คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 5 คน และตัวแทนองค์กรชุมชน จำนวน 5 คน
 - 2.4 ครูที่ปรึกษา/ ครูผู้สอน จำนวน 9 คน
 - 2.5 กลุ่มเป้าหมายการพัฒนากระบวนการช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) คือ นักเรียน จำนวน 100 คน ประกอบด้วยนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 50 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 50 คน

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 4 โครงการ/ กิจกรรม ดังนี้ 1) โครงการ/ กิจกรรมเด็กดีศรีท่าค้อ 2) โครงการ/ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี 3) โครงการ/ กิจกรรมจิตอาสาต่อชุมชน และ 4) โครงการ/ กิจกรรมพัฒนาทางไกลยาเสพติด

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมี 4 ขั้น ดังนี้ (Kemmis and Motaggart, 1991, p. 182)

- 5.1 ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning)
- 5.2 ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ (Action)
- 5.3 ขั้นที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation)
- 5.4 ขั้นที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflection)

6. ระยะเวลาการวิจัย

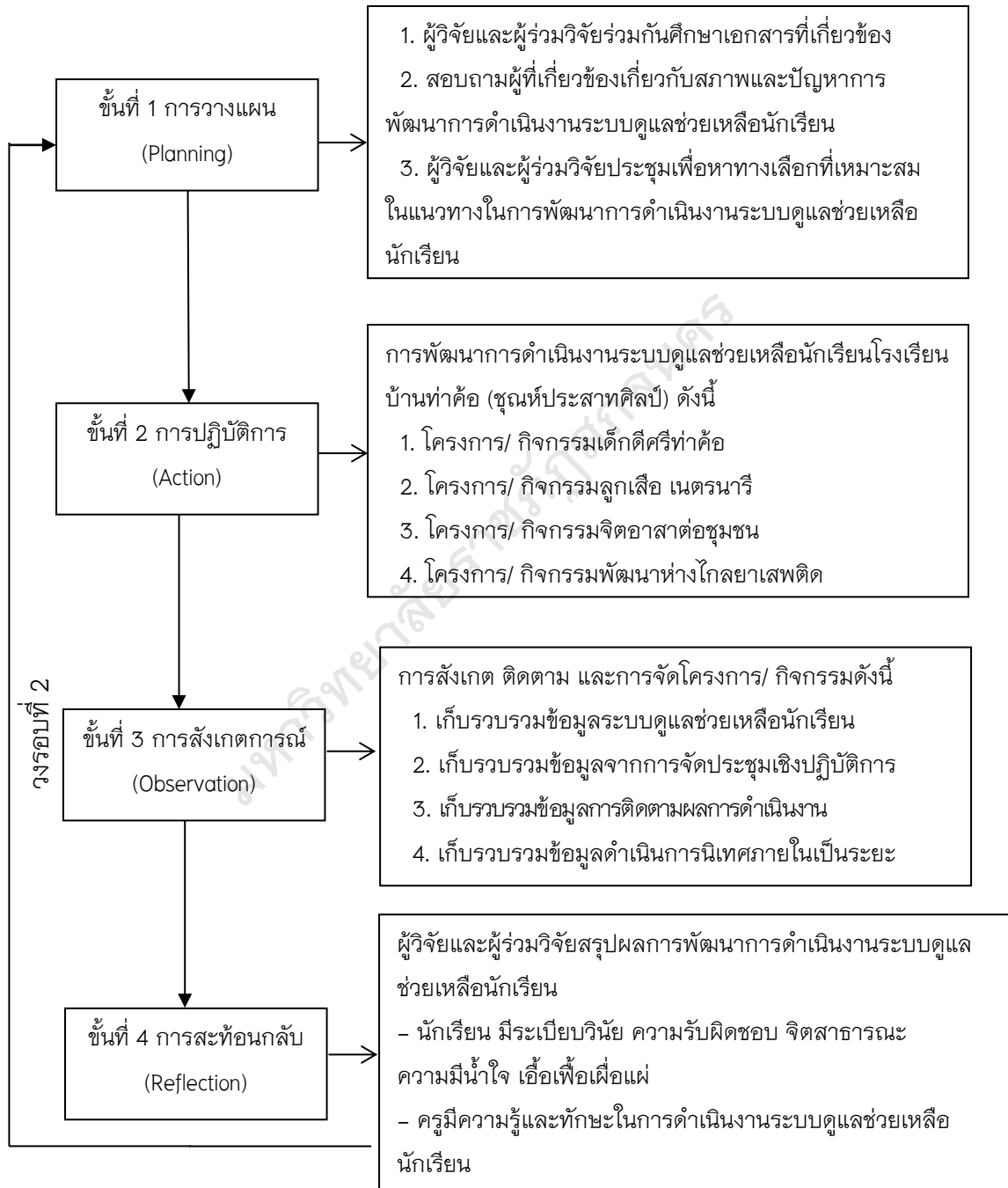
ผู้วิจัยดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2561 ถึง เดือนมีนาคม 2562 เป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยมีการดำเนินการแต่ละวงรอบ ดังนี้

- 6.1 วงรอบที่ 1 ดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2561 ถึง เดือนมกราคม 2562
- 6.2 วงรอบที่ 2 ดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2562 ถึง เดือนมีนาคม 2562

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมี 4 ขั้น ดังนี้ (Kemmis and Motaggart, 1991, p. 182) ขั้นที่ 1

การวางแผน (Planning) ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ (Action) ขั้นที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation) และขั้นที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflection) ดำเนินการเป็น 2 รอบ
 ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิตยสารศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ
2. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง อุปสรรคในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ
3. การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การสังเกตความเปลี่ยนแปลง และการสะท้อนผลการดำเนินงานพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเพื่อให้ครูมีความรู้และทักษะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย
 - 3.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง ขั้นตอนที่ครูที่ปรึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 รวบรวมข้อมูลเพื่อให้รู้ความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ประกอบด้วย ด้านความรู้ความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว
 - 3.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง ขั้นตอนการพิจารณาข้อมูลนักเรียน เพื่อจัดกลุ่มนักเรียน ประกอบด้วย กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาของนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1
 - 3.3 การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง ขั้นตอนส่งเสริมนักเรียนให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ประกอบด้วยกิจกรรมโฮมรูม และการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

3.4 การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา หมายถึง ขั้นตอนการป้องกันและแก้ไข้ปัญหานักเรียน ประกอบด้วย การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกัน และการแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

3.5 การส่งต่อ หมายถึง ขั้นตอนการส่งต่อนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือ ประกอบด้วย การส่งต่อภายในและการส่งต่อภายนอก

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย

4.1 ขั้นการวางแผน (Planning) หมายถึง การร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ตั้งความคาดหวังไว้ ซึ่งในการมองไปในอนาคตข้างหน้าจะต้องระลึกเสมอว่า เหตุการณ์ทางสังคมนั้นไม่สามารถจะทำนายหรือกำหนดไว้ล่วงหน้า จะต้องมีความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนอยู่บ้าง ดังนั้นการกำหนดโครงการจึงต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร และสามารถปรับได้ นอกจากนั้นกิจกรรมที่เลือกมาจากกิจกรรมที่คาดว่าจะสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากิจกรรมอื่น ๆ มีความเหมาะสมกว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าที่เคยปฏิบัติมาโดยการอิงทฤษฎีและการปฏิบัติที่กระทำมาก่อน

4.2 ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) หมายถึง การปฏิบัติตามโครงการที่กำหนดไว้ โดยจะดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้อย่างมีเหตุผล และมีการควบคุมอย่างดี เนื่องจากการปฏิบัติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพการณ์จริง ดังนั้นอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากโครงการบ้าง โครงการจึงต้องมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมครั้งก่อนอย่างต่อเนื่อง และนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมครั้งต่อไป การดำเนินงานจะต้องเปลี่ยนรูปแบบไปหรือปรับปรุงไปได้เรื่อย ๆ กิจกรรมที่ต้องทำควบคู่ไปกับการปฏิบัติก็คือการสังเกต ซึ่งผู้ปฏิบัติงานมุ่งจะรวบรวมหลักฐาน ข้ออ้างอิงเกี่ยวกับการกระทำของตน เพื่อที่จะสามารถประเมินได้ตลอดเวลา

4.3 ขั้นการสังเกต (Observation) หมายถึง การเก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานอย่างเป็นหลักฐานเชิงวิจยารณญาณ การสังเกตจะช่วยมองไปข้างหน้า โดยมีข้อมูลพื้นฐานที่จะสะท้อนเหตุการณ์ในปัจจุบัน การสังเกตอย่างรอบคอบและระมัดระวังเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการปฏิบัตินั้นมีข้อจำกัดจากสภาพความเป็นจริงที่ไม่จริงชัดเจนหรือรู้ล่วงหน้ามาก่อน ผู้สังเกตจะต้องมีความไวในการจับภาพหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะสังเกตข้อมูลตามที่วางแผนไว้แล้วยังต้องมีความยืดหยุ่นที่จะจัดเก็บข้อมูลในลักษณะที่ไม่คาดคิดมาก่อนด้วยการวิจัยในชั้นเรียนจำเป็นจะต้องสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ข้อมูลจากการสังเกตจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยเนื้อหาสาระของการสังเกตจะเป็นเรื่องของการปฏิบัติงาน ผลของการปฏิบัติ และสภาพแวดล้อมของสถานการณ์ที่การปฏิบัติกำลังดำเนินอยู่ ดังนั้นขั้นตอนของการปฏิบัติและการสังเกตจึงเกิดควบคู่กันไปพร้อม ๆ กัน

4.4 ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) หมายถึง การหันกลับมาพิจารณาการกระทำตามที่ได้บันทึกไว้จากการสังเกตและเก็บข้อมูล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของกระบวนการปฏิบัติงานที่ได้กระทำลงไป การสะท้อนจะนำไปสู่การปรับสถานการณ์ การปรับปรุงโครงการ และการปฏิบัติผู้วิจัยจะต้องตัดสินใจว่าผลของการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ประสงค์หรือไม่ และจะช่วยในการวางแผนการดำเนินงานต่อไป

5. ผลการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงผลการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากการดำเนินการเชิงปฏิบัติการของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมศิลป์) วัดได้จากการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทักษะของครูผู้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนักเรียน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ จิตสาธารณะ ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6. นักเรียน หมายถึง นักเรียนในโรงเรียนที่ทำการเปิดสอนแบบสหศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

7. การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การให้ความรู้แก่ครูถึงกระบวนการดำเนินงานการพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยนำเอาโครงการ/ กิจกรรมมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ประกอบด้วย 4 โครงการ/ กิจกรรม ได้แก่ 1) โครงการ/ กิจกรรม

เด็กดีศรีท่าคือ 2) โครงการ/ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี 3) โครงการ/ กิจกรรมจิตอาสา
ต่อชุมชน และ 4) โครงการ/ กิจกรรมพัฒนาทางไกลยาเสพติด

8. พฤติกรรมนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม หมายถึง ผลที่ได้รับจาก
ภายหลังจากนักเรียนเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความมีระเบียบ
วินัย 3) ความมีจิตสาธารณะและ 4) ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร